

FAKULTNÍ NEMOCNICE OLOMOUC

Transfúzní oddělení

I. P. Pavlova 6, 775 20 Olomouc

☎ +420 588 442 262, e-mail: to@fnol.cz

Poučení dárce krve

1. vydání ze dne: 1.1.2006

Vypracoval: MUDr. Ivana Sulovská
Ověřil: PharmDr. Alexandra Žáková
Schválil: prim. MUDr. Dana Galuszková

Obsah:

1. Povaha darování krve a jejích složek, význam darování	3
2. Rizika spojená s odběrem.....	4
3. Důvody, které darování krve brání.....	4
4. Způsoby vyšetření odebrané krve	6
5. Použití pouze bezpečné odebrané krve	6
6. Nakládání s údaji o zdravotním stavu dárce.....	7
7. Význam dobrovolného a neplaceného dárce.....	7
8. Práva a povinnosti dárce.....	8

1. Povaha darování krve a jejích složek, význam darování

Krev je nejcennější tekutinou na světě, kterou přes veškerý vědecký pokrok nelze jakkoliv nahradit. Darováním krve lze zachránit mnoho životů. Transfúze krve či jejích složek je potřeba nejen při úrazech a operacích, ale i při léčbě závažných onemocnění (leukémie, krvácivé poruchy, onemocnění ledvin a jater ...).

Jaké jsou typy odběrů?

Dárci může být odebrána plná krev nebo jen její složky při přístrojových odběrech, tzv. separacích krevních elementů a plazmy.

Při běžném odběru se odebírá 470 ml krve. Toto množství je vypočítané tak, aby bylo vhodné i pro dárce s nejnižší povolenou hmotností. Odběr netrvá déle než 10 minut a po celou dobu odběru je u dárce přítomna kvalifikovaná zdravotní sestra.

Přístrojový odběr se nazývá podle druhu odebírané části krve s návratem všech ostatních složek krve:

- plazmaferéza** - odběr plazmy
- trombocytaferéza** - odběr krevních destiček (trombocytů)
- erythrocytaferéza** - odběr červených krvinek (erytrocytů)

Přístrojový odběr trvá většinou 45 - 60 minut, pouze při jednom typu odběru krevních destiček to může být 100 - 120 minut. I u tohoto odběru je po celou dobu u dárce kvalifikovaná zdravotní sestra.

***Všechn odběrový materiál, se kterým přichází dárce do styku,
je zásadně na jednorázové použití.
Žádné riziko přenosu jakékoliv infekce na dárce nehrozí!***

Jak dlouhou dobu strávíte na jednotlivých úsecích transfúzního oddělení?

Příchod a vyplnění dotazníku, seznámení se s Poučením dárce krve	15 min
Evidence dárců - registrace nového dárce, kontrola údajů, zápis do karty (u nových dárců trvá tento úkon déle)	10 min
Hematologická laboratoř - odběr a vyšetření vzorku krve	15 min
Vyšetřovna dárců krve - posouzení způsobilosti k odběru	15 min
Odběrový box - přichystání odběrové soupravy a vlastní odběr krve	15 min
Doba odpočinku po odběru a občerstvení	nejméně 20 min
Kancelář - vydání potvrzení o odběru, cestovné, vitamíny	10 min
Celkem:	100 min

V případě příchodu většího množství dárců současně či při větším počtu nových dárců se tyto časy mohou prodloužit.

Prosíme, mějte trpělivost. Všichni zaměstnanci se snaží, aby Váš pobyt na TO nebyl zbytečně prodlužován!

2. Rizika spojená s odběrem

Riziko pro dárce je během odběru minimální, pokud nezatajil žádnou skutečnost o svém zdravotním stavu.

Abychom předešli možnosti odběru krve či jejích složek, kterých má dárce sám nedostatek, provádíme před odběrem krve vyšetření krevního obrazu.

Během či těsně po odběru může dojít k vytvoření modřiny kolem vpichu, slabosti, ojediněle ke krátké mdlobě, u přístrojových odběrů k pocitu mravenčení kolem rtů či trnutí jazyka a konečků prstů.

Jak minimalizovat možnost vzniku těchto komplikací?

Krevní výron (modřina) - možnost jeho vzniku lze omezit:

- řádným stlačením tampónu v místě vpichu
- vyločením větší fyzické zátěže 24 hodin po odběru

Slabosti či mdlobě po odběru, které jsou způsobeny nedostatečně rychlým přizpůsobením krevního oběhu na odběr či nepřiměřenou psychickou reakcí, lze zamezit:

- dodržením pitného režimu před odběrem
- nehladověním (snídejte netučné potraviny)
- pomalým opuštěním odběrového křesla
- omezením fyzické a psychické zátěže před odběrem

Mravenčení či trnutí prstů, jazyka a rtů při přístrojovém odběru je způsobeno vyvázáním vápníku při návratu krve s protisrážlivým činidlem. Rozvoji těchto komplikací se snažíme předcházet podáním rozpustného vápníku. Pokud i přesto pocítí dárce výše zmíněné příznaky, je nutno ihned informovat sestru.

3. Důvody, které darování krve brání

Existuje celá řada důvodů, pro které člověk darovat krev nemůže. Jednak proto, že by odběr krve mohl poškodit dárce, jednak proto, že by dárcova krev mohla ohrozit příjemce krve.

Poškození zdraví dárce předejdeme pečlivým výběrem dárce, jeho klinickým vyšetřením a vyšetřením krevního obrazu před odběrem. Důležitým faktorem pro zhodnocení vhodnosti dárcovství lékařem jsou údaje o jakýchkoliv onemocněních v minulosti.

K poškození příjemce krve může dojít přenosem některých nebezpečných infekcí přenášených krví. Nejvýznamnější jsou infekční žloutenky typu B a C, HIV a syfilis. Tomuto přenosu se snažíme vyhnout nejen vyšetřením odebrané krve na tyto nemoci, ale i výběrem spolehlivého dárce, při němž je velmi důležitá spolupráce dárce a jeho odpovědný přístup při vyplňování dotazníku a při pohovoru s lékařem.

A. Kdy by mohl odběr poškodit dárce?

Pokud dárce trpí:

- epilepsií či jinými křečovými stavy
- onemocněním srdce a plic (např. srdeční vady, infarkt...)
- nejasným bezvědomím či vážným úrazem hlavy v minulosti
- špatnou fyzickou či psychickou kondicí před odběrem

B. Jaký stav dárce by mohl poškodit příjemce transfúzního přípravku?

- úzký kontakt s osobou s infekční žloutenkou či tuberkulózou (rodina, zaměstnání, sexuální partner v posledním roce ...)
- opakovaná léčba transfúzí či krevními deriváty nebo úzký kontakt v rodině či sexuální partner, který byl opakovaně léčen v minulosti krevními deriváty (krvácivé choroby, dialýza...)
- úzký kontakt s osobou HIV pozitivní či nemocným s AIDS
- tetování, piercing provedené mimo zdravotnické zařízení
- hormonální léčba pro růstové a vývojové poruchy (podávání lidského růstového hormonu ...)
- úzký kontakt s osobou s Creutzfeldt-Jacobovou nemocí či její variantami
- jakákoliv transplantace orgánů, vč. rohovky
- léčba pohlavní nemoci nebo úzký styk s osobou léčenou pro pohlavní nemoc
- promiskuitní způsob života (střídání náhodných sexuálních partnerů, prostituce, styk s osobou provozující prostituci...)
- toxikománie, alkoholismus, užívání injekčních drog (i v minulosti)
- pobyt v nápravném zařízení v posledním roce
- užívání některých léků (i v minulosti) – např. pro léčbu lupénky, hyperplazii prostaty a jiné
- pobyt v zemích s výskytem malárie v posledních 3 letech, dlouhodobý pobyt ve Velké Británii nebo Francii v letech 1980-1996 (teoretické riziko vCJD)

***Patříte-li do některé z uvedených skupin, krev nedávejte!!!
V případě pochybností se porad'te s lékařem!***

4. Způsoby vyšetření odebrané krve

Odebraná krev je při každém odběru laboratorně vyšetřována na přítomnost známek infekcí:

žloutenka typu B

syfilis (lues, příjice)

žloutenka typu C

HIV (původce AIDS)

Většina těchto testů je založena na průkazu protilátek proti výše zmíněným nemocem.

Pokud je výsledek těchto vyšetření nevyhovující, odesíláme vzorek do Národní referenční laboratoře, kde je testován dalšími metodami. V případě, že Národní referenční laboratoře vyloučí možnost nákazy, může dárce po odběru kontrolního vzorku za 3 měsíce pokračovat v dárcovství. Pokud je potvrzeno vyšetření jako pozitivní, zasílá lékař písemnou zprávu dárci a odesílá jej k dalším potřebným vyšetřením.

U odebrané krve se dále provádí vyšetření krevní skupiny ABO a RhD systému a vyšetření protilátek proti červeným krvinkám.

5. Použití pouze bezpečné odebrané krve

Odebraná krev a její složky jsou použity pouze v případě, jsou-li všechna předepsaná vyšetření infekcí negativní, odebraná krev splňuje kritéria jakosti a vyhovuje požadavkům kladeným na bezpečnost a kvalitu transfúze.

Nedarujte krev za účelem skrytého vyšetření infekce (např. HIV).

Ohrožujete tím příjemce vaší krve!

Krátce po nákaze (někdy i několik týdnů) nelze ani moderními laboratorními metodami známky infekce prokázat, přesto může být krev dárce infekční. Při požadavku o vyšetření možné infekce se obraťte na vašeho praktického lékaře nebo hygienickou stanici.

Může i dárce ovlivnit bezpečnost transfúze?

Někdy se stane, že dárce nemůže zcela vyloučit možnou rizikovost své krve (jednorázový kontakt s osobou s vyšším rizikem infekce přenosné krví, jednorázová větší konzumace alkoholu či požití některých léků). Přesto se dostaví k odběru a o svých pochybách nechce hovořit s lékařem při pohovoru.

Proto byla zavedena možnost tzv. „diskrétního samovyloučení dárce“.

Jak postupovat při samovyloučení?

Dárce při každém odběru dostane od lékaře ve vyšetřovně formulář nazvaný „Použití mé krve“ s nalepeným odběrovým číslem. Během odběru si promyslí, zda opravdu nebylo v předchozích měsících v jeho životě nic, co by jej třeba jen přechodně zařadilo mezi rizikové dárce. Podle svého svědomí zakřížkuje na formuláři pravdivou odpověď a uloží jej do schránky s nápisem SAMOVYLOUČENÍ. Schránky jsou umístěny před odběrovým sálem a v kanceláři TO.

Odběry, u kterých dárce na formuláři vyjádřil nesouhlas s použitím jeho krve, neoznačil žádnou z variant nebo formulář neodevzdal, jsou likvidovány.

6. Nakládání s údaji o zdravotním stavu dárce

Získané údaje o zdravotním stavu dárce jsou archivovány a chráněny před zneužitím neoprávněnými osobami podle zákona č. 101/2000 Sb.

Některé osobní údaje týkající se dárcovství krve jsou po souhlasu dárce poskytovány Českému červenému kříži, část údajů poskytujeme při zachování zásad lékařského tajemství do Národního registru transfúzní služby.

7. Význam dobrovolného a neplaceného dárcovství

Darování krve je jedinečným darem člověka člověku a dárce tak mnohdy svým darem „vstupuje“ do léčby nemocného a umožňuje zachránit ohrožený život. Aby transfúze byla bezpečná, je nutno se zamyslet nad výživou, životním stylem a prevencí možných chorob dárce. Bezpečnost transfúze začíná právě u dárce.

Preferujeme bezplatné dárcovství krve. Pokud dárce není motivován finančním prospěchem, nemá důvod zatajovat údaje o svém zdravotním stavu (např. rizikový způsob života). Ohrožení příjemce transfúze se tak snižuje.

Doporučujeme pravidelné dárcovství krve. Dárce je vyšetřen 3 až 4 krát v roce. Kromě minimalizace rizika přenosu infekce příjemci získá dárce pravidelné vyšetření, které má charakter preventivní prohlídky.

8. Práva a povinnosti dárce

Dárce má právo:

- **kdykoliv změnit své rozhodnutí o darování krve a odstoupit od odběru**
- **klást dotazy ohledně dárcovství krve a okolností odběru**
- na podrobné vysvětlení metody a typu odběru
- na podrobné vysvětlení důvodů, které brání darování krve ať už pro možné ohrožení zdraví příjemce či možné ohrožení zdravotního stavu dárce
- vědět o způsobech předodběrového vyšetření (laboratorního a klinického) a o povinných vyšetřeních, kterým je podrobena darovaná krev
- vědět, jaké jsou možnosti dalšího zpracování a využití krve
- na informaci o tom, že odebraná krev bude použita uvedeným způsobem jen pokud splní kritéria bezpečnosti a jakosti
- na informace o svém zdravotním stavu a výsledku povinných vyšetření
- na soukromí při pohovoru s lékařem a během klinického vyšetření
- na ochranu před zneužitím jakýchkoliv informací týkajících se darování jeho krve a jeho zdravotního stavu
- na informaci o uchovávání osobních dat a dalších údajů o zdravotním stavu a o jejich ochraně před zneužitím dle platných zákonů

Dárce má povinnost:

- pečlivě se seznámit s dokumenty Poučení dárce krve a Prohlášení dárce
- Prohlášení dárce potvrdit svým podpisem
- **pravdivě** odpovídat na dotazy v Dotazníku dárce krve a při lékařském vyšetření
- **pravdivě** vyplnit formulář „Použití mé krve“